

De bescherming van patiëntengegevens

Tegenwoordig worden om allerlei redenen persoonsgegevens geregistreerd waarbij de privacy van de burger in het gedrang kan komen. Om te bevorderen dat deze gegevens zorgvuldig worden behandeld en om de burger in staat te stellen dat zelf te controleren is de *Wet bescherming persoonsgegevens* ingesteld. Ook zorgverleners die ten behoeve van de patiëntenbehandeling veel gegevens verwerken, vallen onder deze wet. De organisatie die verantwoordelijk is voor de uitoefening van en de controle op naleving van deze wet is het College bescherming persoonsgegevens. Op de website mijnprivacy.nl van dit College is informatie te vinden over de implicaties van deze wet voor het houden van een patiëntendossier.

Inleiding

Om uiteenlopende redenen worden regelmatig allerlei persoonsgegevens vastgelegd. Het lijkt vanzelfsprekend en onschuldig, maar tegelijkertijd is het voor een individu lastig geworden om te achterhalen waarvoor die gegevens worden gebruikt, of ze juist en volledig zijn ingevoerd en aan wie ze worden doorgegeven. Ze mogen in principe ook alleen worden gebruikt voor het doel waarvoor ze zijn verstrekt en van sommige gegevens verwacht men dat ze vertrouwelijk worden behandeld, het zijn immers persoonlijke gegevens.

Om te bevorderen dat deze persoonlijke gegevens veilig en zorgvuldig worden behandeld en om de burger in staat te stellen dat zelf te controleren, is in september 2001 de *Wet bescherming persoonsgegevens* (Wbp) ingesteld. De wet geeft aan wat de rechten zijn van iemand wiens gegevens worden gebruikt en wat de plichten zijn van de instantie of organisatie die gegevens verwerkt. Deze gegevens kunnen variëren van gebruikelijke zaken als naam, geboortedatum en adres, tot zaken als beroep, nationaliteit, politieke overtuiging, godsdienst en gezondheid. In het algemeen vertegenwoordigen persoonsgegevens de specifieke kenmerken van een individu die van invloed kunnen zijn op de manier waarop het individu wordt beoordeeld of behandeld. Het registreren van persoonsgegevens gebeurt tegenwoordig per computer, zodat ze makkelijk zijn te verwerken, voor verschillende doeleinden zijn te gebruiken en via andere computersystemen zijn uit te wisselen. Ook een ouderwetse kaartenbak die op systematische wijze persoonsgegevens bevat, valt onder deze wet. De *Wbp* hanteert een aantal begrippen. Zo spreekt men over 'de verantwoordelijke', bijvoorbeeld een tandarts die een verrichtingendossier van een patiënt aanlegt, en over 'de betrokkene', de patiënt wiens persoonlijke en behandelgegevens worden geregistreerd. De wet is niet van toepassing op het gebruik van persoonsgegevens uitsluitend voor persoonlijke of huishoudelijke doeleinden.

De organisatie die verantwoordelijk is voor de uitoefening van en voor de controle op naleving van deze wet is het College bescherming persoonsgegevens (CBP). In deze bijdrage wordt via de website van het CBP, www.mijnprivacy.nl (spe-

ciaal gericht op burgers), nagegaan wat de implicaties van deze wet zijn voor het houden van een patiëntendossier. Volledigheidshalve wordt ook nog de algemene website vermeld van het CBP, www.cbpreweb.nl/, die meer is bedoeld voor instellingen, organisaties en overheid.

Website mijnprivacy.nl

Met het adres www.mijnprivacy.nl/Home.htm komt men op de homepage van mijnprivacy.nl. Deze homepage opent met het actuele nieuws. In januari 2008 betrof het de commotie die is ontstaan over de OV-chipkaart. In de eerste plaats bleek deze te kraken, een bewijs van onvoldoende beveiliging, en in de tweede plaats werden meer persoonsgegevens geregistreerd en langer bewaard dan strikt nodig is voor het functioneren van de kaart, een bewijs van het niet juist toepassen van de regels van de *Wet bescherming persoonsgegevens*. Dit ter illustratie van de draagwijdte van deze wet.

Het hoofdmenu op de homepage bevat 4 onderdelen 'Ik heb een vraag over', 'Ik wil een signaal geven', 'Publicaties', en 'Zoeken'. Het eerste onderdeel bevat verreweg de meeste en belangrijkste informatie. Na opening hiervan ziet men 15 rubrieken die elk weer zijn verdeeld in een aantal onderdelen. Deze rubrieken gaan bijvoorbeeld over het gebruik van camera's in een publieke ruimte, het omgaan met de gemeentelijke basisadministratie, internet en privacy, de gegevensbestanden in diverse politieregisters en het beheer van ledenadministraties ten behoeve van vereniging en kerk.

Patiëntendossier

In het kader van deze bijdrage wordt slechts de rubriek besproken die met het verwerken van patiëntengegevens te maken heeft. Deze rubriek heet 'Patiënten' en bevat 3 onderdelen: 1. Geheimhouding van uw medische gegevens, 2. Omgang met uw medische gegevens en 3. Rechten als patiënt. Elk onderdeel bevat echter weer een groot aantal onderwerpen die overzichtelijk worden behandeld.

Geheimhouding

Geheimhouding van medische gegevens betekent dat op grond van de *Wet op de geneeskundige behandelingsovereen-*

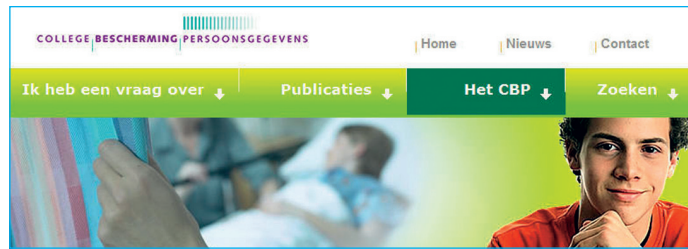
komst (WGBO) artsen, tandartsen, apothekers, psychologen, psychotherapeuten, fysiotherapeuten, verloskundigen en verpleegkundigen een medisch beroepsgeheim kennen. Het medisch beroepsgeheim houdt in dat een zorgverlener geen gegevens van een patiënt aan anderen mag verstrekken. Er zijn uitzonderingen waarbij dit medisch beroepsgeheim mag worden doorbroken, maar over het algemeen moet de patiënt daarvoor toestemming geven en de uitwisseling mag alleen plaatsvinden tussen personen die direct met de behandeling te maken hebben. Het verloop hiervan in de praktijk wordt met een aantal voorbeelden geïllustreerd.

In de (gezondheids)zorg worden veel medische dossiers meestal elektronisch aangelegd, al dan niet in combinatie met een papieren dossier. Bij een elektronisch patiëntendossier (EPD) gaat het om een stelsel van elektronische deeldossiers over één patiënt, die door zorgverleners zo nodig op afstand per computer kunnen worden geraadpleegd. Niet iedereen heeft toegang tot het complete EPD van een patiënt. De toegang is beperkt tot de direct bij een behandeling betrokken zorgverlener(s). Deze feitelijke zorgverleners hebben geen expliciete toestemming van een patiënt nodig om de voor hun taakuitoefening noodzakelijke gegevens te gebruiken. Deze groep van direct betrokkenen wordt aangeduid met de term 'functionele eenheid'. In noodgevallen zal een tijdelijke hulpverlener toegang krijgen tot het medische dossier indien dat op dat moment van belang is, maar de patiënt dient daarover te worden ingelicht. Voor intercollegiaal overleg of bij verwijzing naar een andere praktijk gaat men ook uit van de stilzwijgende toestemming van de patiënt, aangezien deze is ingelicht. De uitwisseling van het medische dossier moet zich beperken tot de relevante gegevens die voor een specifiek doel nodig zijn. Overdracht van gegevens mag niet als de patiënt daar uitdrukkelijk bezwaar tegen maakt. Bij overdracht van een medisch dossier bij een praktijkovername heeft de patiënt bovendien het recht veranderingen in het dossier aan te brengen of dit geheel of gedeeltelijk te laten vernietigen. Mochten conflicten ontstaan over de inhoud van het dossier dan kan men voor bemiddeling een beroep doen op het CBP.

In sommige gevallen kan van het medisch beroepsgeheim worden afgeweken. Genoemd worden bijvoorbeeld zorgverzekeraars, administratiekantoren en incassobureaus. Ten aanzien van de zorgverzekering geldt dat gegevens mogen worden verstrekt voor zover dat noodzakelijk is voor de uitvoering van de verzekeringsovereenkomst. Ook ten behoeve van de financiële administratie worden een beperkt deel van de gegevens aan onder meer administratiekantoren en dergelijke doorgegeven. Het medisch beroepsgeheim houdt ook in dat patiëntgegevens in beginsel niet gedeeld mogen worden met de politie of het Openbaar Ministerie.

Omgang met medische gegevens

Behalve geheimhouding is ook de omgang met medische gegevens omschreven. Met betrekking tot de verantwoordelijkheid voor het patiëntendossier speelt de WGBO een grote

Hoofdmenu op de homepage van het CBP.

rol. In de zorgsector is de behandelaar de verantwoordelijke voor de medische gegevens, binnen een zorginstelling echter is volgens de *Wbp* de directie de verantwoordelijke. Kortom, er kunnen meerdere personen verantwoordelijk zijn voor een patiëntendossier; in de tandheelkundige praktijk zal altijd de tandarts de eerste verantwoordelijke zijn.

Een volgend onderwerp betreft de vraag "Welke gegevens moeten in mijn dossier worden opgenomen?" Een zorgverlener heeft de plicht een apart dossier voor iedere patiënt aan te leggen. Wat hier in komt te staan, is afhankelijk van de behandeling en verschilt per beroepsgroep. In het dossier moeten in ieder geval de basisgegevens worden opgenomen. Dit zijn onder meer de anamnese, de diagnose, de ingestelde behandeling, de voortgang van de behandeling, operatieverslagen, laboratoriumuitslagen, verwijz- en ontslagbrieven, röntgenfoto's, verpleegkundige rapportages en bevindingen van vroegere hulpverleners of geraadpleegde deskundigen. Persoonlijke aantekeningen, zoals vermoedens of indrukken die als geheugensteuntje worden gebruikt, mogen niet in het dossier staan en zijn niet bedoeld voor intercollegiaal overleg. Gebeurt dit wel dan is toestemming van de patiënt nodig en geldt tevens het recht op correctie of vernietiging.

Naast de dossierplicht heeft een hulpverlener ook een informatieplicht. Dit houdt in dat de patiënt in begrijpelijke taal (mondeling of schriftelijk) wordt geïnformeerd over onder meer de aandoening, de voorgestelde behandeling, andere behandelmogelijkheden, de gevolgen of de eventuele risico's hiervan en over de voorgeschreven medicijnen met hun eventuele bijwerkingen. De algemene bewaartermijn van een medisch dossier is 15 jaar. Na afloop van de termijn moet het dossier worden vernietigd. Uitzonderingen zijn mogelijk, over het algemeen zal een patiënt ermee instemen dat voor de continuïteit van de zorg het dossier langer wordt aangehouden.

Wat de beveiliging van medische gegevens betreft, legt de *Wbp* de verantwoordelijke de verplichting op de gegevensverwerking te beveiligen. Er moeten passende technische en organisatorische maatregelen worden genomen om het verlies van gegevens of een onrechtmatige verwerking tegen te gaan. Bij het invoeren van het Burgerservicenummer in de zorgsector zullen ook strengere richtlijnen volgens de Nederlandse norm voor informatiebeveiliging in de zorg gaan gelden (NEN 7510). Wanneer dit ingevoerd gaat worden is nog niet duidelijk, terwijl het Burgerservicenummer, de vervanger van het sofi-nummer, in het ambtelijkeverkeer per 26 november 2007 reeds is ingevoerd.

Uitgebreide informatie over de beveiliging van persoonsgegevens is te lezen in het CBP-onderzoek 'Beveiliging van persoonsgegevens'. Het rapport gaat uit van 3 niveaus van beveiliging. Vanwege de omgang met bijzondere gegevens geldt voor een patiëntendossier de hoogste graad van beveiliging. Enkele eisen hiervoor zijn: het vastleggen van toegangscontrole tot een elektronisch dossier, het versleutelen (encryptie) van gezondheidsgegevens op internet zoals bij e-mailberichten, het bewaren van papieren of elektronische gegevensdragers in een inbraakwerende ruimte, het uitbesteden aan andere organisaties onder strikte beveiligingsmaatregelen, het zodanig verwijderen van gegevens dat reconstructie niet meer mogelijk is. Het is van belang dat over deze veiligheidsmaatregelen duidelijke afspraken worden gemaakt binnen een praktijkorganisatie, dat deze in een protocol worden vastgelegd en dat deze bij alle medewerkers bekend zijn.

Voor het gebruik van de medische gegevens van een patiënt voor wetenschappelijk of statistisch onderzoek is over het algemeen toestemming nodig, maar er zijn uitzonderingen mogelijk die dan weer met allerlei waarborgen zijn omkleed. Geen toestemming is nodig wanneer gegevens worden geanonimiseerd of gecodeerd zodat deze niet meer tot een persoon zijn te herleiden.

Het in deze bijdrage beschrevene geldt slechts als voorbeeld van de talloze zaken die direct of indirect met het patiëntendossier te maken hebben. Voor gedetailleerde informatie dient men de desbetreffende onderdelen van de website te raadplegen.

Rechten als patiënt

De rechten van de betrokkene komen in alle onderdelen van deze website terug. Hier volgt slechts een kort overzicht van de rechten van de patiënt met betrekking tot zijn medisch dossier. Ook bij de rechten wordt uitgegaan van een behandelingsovereenkomst krachtens de *WGBO*. Op grond van deze wet heeft de patiënt recht op inzage in zijn medisch dossier, zoals röntgenfoto's, diagnoses en operatieverslagen. Een verzoek tot inzage mag alleen worden geweigerd als de privacy van een andere persoon daardoor wordt geschaad. De hulpverlener moet dit per geval kunnen aantonen. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn voor privégegevens die de hulpverlener heeft gekregen van een partner of familielid waarbij destijds is afgesproken dat de patiënt ze niet te zien krijgt. De patiënt heeft ook recht op een afschrift van het dossier inclusief kopieën van röntgenfoto's. De inzage van het dossier is altijd kosteloos. Details over de *WGBO* zijn te vinden via het adres: www.hulpgids.nl/wetten/wgbo.htm.

De *Wbp* wordt aangewend wanneer er sprake is van recht op correctie of aanvulling van het patiëntendossier. Het gaat dan om persoonsgegevens die feitelijk onjuist, onvolledig of niet ter zake dienend zijn voor het doel van de verwerking van het medische dossier. Voor de details van deze voor misverstanden gevoelige punten dient men de website van de het CPB te raadplegen. Dat geldt ook voor de tabellen

waarin de regels van recht op correctie of aanvulling afhankelijk van de leeftijd van de patiënt worden uitgelegd. Ook onder het item in het hoofdmenu "Ik heb een vraag over" bevinden zich 6 rubrieken waarin uitgebreid de rechten van betrokkenen aan de orde komen. De andere onderdelen van het hoofdmenu spreken voor zich.

Deze website biedt op een overzichtelijke manier een schat aan waardevolle informatie over een gevoelig onderwerp als de individuele privacy.

Summary

Privacy protection of patient records

Nowadays for a variety of reasons personal information is collected which may interfere with an individual's privacy. To enhance the careful management of personal information and to make it possible for an individual to monitor that management, in The Netherlands a specific law was enacted. Health care providers who have to process many medical records when treating patients also have to follow this law. The organization responsible for implementing this law and for ensuring that it is properly carried out is the College for the Protection of Personal Information. At the website of this organization, myprivacy.nl, valuable information is available on the implications of this law for the maintenance of patients' health care records.

S.L. Liem, redacteur internet/webmaster www.ntvt.nl
bliemsl@xs4all.nl